

Государствен ик чиртә тәр

СССР-н Министрмудин Советин шийдврәр 1959 джилн январь сарин 15-с авн 22 күртл Цугсоюзин оln-әмтнә то авг-әмн.

Оln-әмтнә то авлгән мана орн-нутгин политическ, элл-ахун болн культурн бәәдл-джиргьлд берк ик чиртә. То авлгәна диг коммунистическ хлтин цаарандк зура келгьнд олзлгдхмн.

Орн-нутгин экономикин брг-жлт, оln-әмтнә бәәдл джир-ьлин цаарандк бслт социалистическ государствд государствн зурагьар йилгьгдлж, залгдхмн. Орн нутгин оln-әмтнә диглгдсн то-оln-әмтнә элл-ахун зура келгьнә улнь болджана.

Ода болх то авлгән мана орн-нутгг дөрвлгч то авлгьн болджана. СССР-н оln-әмтнә гурвагч то авлгән 1939 джил кегдлә. Тер то авлгәна диг оln-әмтнә элл-ахун государствн зура келгьнд цагтан олзлгдсн, ода тер материал хуучрлж одсмн.

Оln-әмтнә гурвагч то авс-с нааран болсн хөрн джилн эргц мана орн-нутг берк тилгәр хуврдж ясрв.

Орн-нутгин элл ахун болн культурик агьу ик бргджлт, оln күч-көлсчнрин бәәдл-джиргьлин кемджәнә ббдлт, оln-әмтн бслж-бргджхд тусан хальдасн деерән тер оln-әмтнә ханьг (нәәрүг) оньгдарулв.

Оln-әмтнә тоогьин ним хуврлт, тер оln-әмтн орн-нутгар ягьдж хувагддхажьн, терүнә культурн кемджән ямр кевәр ббдлсн 1959 джил болх Цуг-союзин оln-әмтнә то авлгәна материалмудас медгдхмн.

Мана орн-нутгг тиим ик то-диг келгьнг урдасн сән белдвр угагьар кедж большгонь медгджәнә.

1959 джил Цугсоюзин оln-әмтнә то авхн тускар СССР-н Министрмудин Советин тог-тавр гарсна хбн мана Хальмг республикд тодрха кбдлмш кегдв.

Бәлв, республикин кесг рай-одар оln-әмтнә то авлгьнд белдвр келгьнә кбдлмшг ик дуту-дунд бйәнә. Оln-әмтнә то авлгән элх күртл ахр цаг улдв, тербийнь элст балгьснд балгьсна зура диглгдәд уга, оln гермүдт оди бийнь номер тәвгдәд уга, зәрм уульнцст ода бийнь нерн бггдәд уга, Гер болгьнд бәәдлг дегтот бич-гдлгьнд диг-дэран уга, дегл хоома. Арвн зурагьанас дорг-шан наста бичкн көвүд-күүк-дин нерд гер болгьнд бәәдлг дегтрмүдт бичгдәд уга, нүүдирсн брк-бүлмүдин кесгнә ода бийнь тоод ордж бичгдәд уга йовдл бәәнә.

Сарпинск района нам Сад-вое селәнд чигн зура кегдәд уга. Юстинск района әмтн бәәдлг газрмудин зура бас кегдәд уга.

Оln-әмтнә то авлгьнд кбд-лх улсин кбдлмш, теднә мед-рл сән болхла, тер сәәнәр кегдхмн. Мана Хальмг респу-бликд оln-әмтнә то авлгьар 358 тоочнр, 94 инструктормуд болн то авлгәна пунктсин га-рлачнр кбдлхмн. Оln-әмтнә то авлгьнд кбдлх улсин даал-гьврнь берк ик. Кемрджән тооч болгьн неджәгьдәд кү алдхла, мана Хальмг респу-бликд 350 күн, Советск Союз-ар болхла—400 маньгь гар күн тоод авдл уга улдхмн болджана.

То авлгьнд кбдлх улсиг йилгьдлж авч батлх кбдлмш ода кегдлж йовна. Эн берк ик даалгьврта тәр муугьар

кегдлж йовна гидж келх кер-гтә. Эн халхар Целинн, Яш-кульск, Юстинск райод ард хоцрдлж йовцхана.

Мана республикин оln-әм-тн, то авлгәна чинриг сәәнәр медхлә, тегәд эн кбдлмш сәә-нәр кегдхмн, тер төләд оln-әмтнә то авлгәна тускар цәә-лгьврин кбдлмш бргәр дел-гүлх кергтә.

Каспийск районд то авлгәна тускар оln-әмтн дунд цәәл-гьврин кбдлмш му бишәр ке-гдлж йовна. Культурн учре-жденсьин кбдләчнр, багшнр, района ЦСУ-н кбдләчнр райо-на оln-әмтн дунд то авлгәна тускар 10 гар лекцс, 50 ша-ху күүндвр кецхәв. Северн дундин школин директор ұр Петкиев 4 лекц умшв, эн школин багш Эрднн-Гаряев 2 лекц умшв. Района библио-тексәр, клубсар, улан шугьусар оln-әмтнә то авлгәна матери-алмудар болн то авлгәна лис-тин янзар гәәхүл гаргьгдв.

Оln-әмтнә то авлгән госу-дарственн ик чиртә. 1920 джил В. И. Ленинә седврәр цуг Әрәсән оln-әмтнә то авхд. „То авлгәна керг веломствени керг биш, республикин керг, советск учрежденсьин цугт-аннь керг“—гидж Ленин кел-смн.

Оln-әмтнә то авлгьнд, те-рүнд белдлгьнд, терүнә тус-кар оln-әмтн дунд цәәлгьвр-ин кбдлмш келгьнд мана рес-публикин партийн, советск, профсоюзн болн комсомольск организәсц цугтан шунмгьа-гьар орлццхах збвтә.

Э ДЖЕЛАЧИНОВ,
Хальмг АССР-н статистическ
управленә начальник.